Suomen opinto-ohjaajat ry:n esiin nostamia näkökulmia opinto-ohjauksen kentältä Eduskunnan sivistysvaliokunnalle 3.10.2024

Opinto-ohjaus on pedagogista toimintaa, jota antavat pedagogisesti koulutetut opinto-ohjaajat. Oikea-aikaisella opinto-ohjauksella on merkitys yksilön elämään, ja opinto-ohjaus on kaikkien opiskelijoiden oikeus kaikissa opiskelupolun vaiheissa.

Opinto-ohjaus ei ole lyhytnäköistä korjaavaa toimintaa eikä sitä tule sellaiseksi määritellä. Opinto-ohjausta ei pidä asemoida osaksi erityisen tuen toimintoja, eikä se ole ratkaisu opiskeluvalmiuksien puutteeseen tai osaamisvajeen täyttämiseen.

Opinto-ohjaaja -nimikkeen tulee olla suojattu.

- Suomen opinto-ohjaajat ry edellyttää, että kaikilla koulutusasteilla tulee lisätä lähiopetuksen määrää, ja tällä tavoin palautetaan opettamisen ja opiskelun arvostus.
- Edellisen koulutusasteen oppimäärä on hallittava ennen siirtymistä seuraavalle asteelle. Toisen asteen opinnot edellyttävät perusopetuksen oppimäärän hallintaa, ja hyvät opiskeluvalmiudet kantavat myös korkea-asteelle.
- Opinto-ohjaaja ei anna tukiopetusta, vaan tarvittaessa ja resursoituna tehostettua opinto-ohjausta.
- Aloituspaikkoja on valtakunnallisesti lisättävä sekä vaativan erityisen tuen ammatilliseen koulutukseen, tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen (TUVA) että vaativana erityisenä tukena järjestettävään TUVA-koulutukseen. TUVA:n opinto-ohjauksen laatua ja määrää on kehitettävä nivelvaiheen oppilaanohjaukseen verrattavasti. Kyse on nivelvaiheen ja tehostetun opinto-ohjauksen mahdollistamisesta.

Perusopetus

Tiivistettynä haasteet:

  - *Myöhään maahan tulleiden ja suomea heikosti osaavien vaikea tilanne*
  - *Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus*
  - *Tukea tarvitsevien oppilaiden lisääntynyt ohjaus*
  - *Niveltiedon siirtämisen lisääntyminen ja vaikeus*
  - *Jälkiohjaustyön lisääntyminen*
  - *Valpas-järjestelmän tuomat tehtävät*

- Monissa kunnissa myöhään maahan tulleet oppilaat integroidaan valmistavan luokan jälkeen suoraan perusopetukseen, ilman olemassa olevaa kielitaitoa tai yhteistä kieltä, samanikäisten

opiskelutovereiden kanssa. Pahimmillaan he jatkavat toiselle asteelle tai muihin oppivelvollisille tarkoitettuihin koulutuksiin ilman vaadittavaa kielitaitoa ja osaamista. Heille ei ole tällä hetkellä sopivaa koulutuspolkua, esimerkiksi valmistavan ja perusopetuksen välillä tai perusopetuksen ja toisen asteen välillä.

- Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä peruskoulun oppilaanohjaajille on tullut viime vuosina uusia tehtäviä, mutta ei resursseja eikä aikaa uusien tehtävien tekemiseen.
- Karvin arvioinnissa Opinto-ohjauksen toteutuminen – arviointituloksia oppivelvollisuusikäisten koulutuksista (Julkaisut 30:2023) peruskoulun oppilaanohjaajat kuvasivat, että heidän työnsä oli lisääntynyt tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen (Perusopetuslaki 628/1998, 11 a §) myötä eikä tätä koettu huomioitavan resursoinnissa ja oppilaanohjauksen organisoinnissa. Samaa viestiä olemme kuulleet Suomen opinto-ohjaajat ry:n jäseniltä eri puolilta Suomea.
- Tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on kasvanut ja heillä on moninaisia haasteita koulunkäynnissä. Siksi he vaativat oppilaanohjaajalta enemmän aikaa ja perehtymistä tilanteeseensa ja jatko-ohjaamiseensa.
- Tiedonsiirto perusopetuksesta toiselle asteelle ei toteudu sujuvasti koko Suomessa, vaikka KOSKI-järjestelmä antaisi siihen mahdollisuuden. Joillain paikkakunnilla tiedot siirtyvät automaattisesti, joillain ei. Voisiko KOSKI-toimia kaikkien oppilaitosten välillä automaattisesti?

Ammatillisen toisen asteen koulutus

- Suomen opinto-ohjaajat ry pitää ammatillisen koulutuksen yli 120 miljoonan leikkauksia ylimitoitettuina ja huonosti perusteltuina. Ammatillisen koulutuksen reformin jälkeen nuorten ja aikuisten koulutukset järjestetään pääsääntöisesti yhteisryhmissä. Miten hallitus pitää huolta siitä, että koulutuksen järjestäjät eivät kohdenna määrärahaleikkauksia oppivelvollisuusikäisten koulutuksiin? Pelkästään aikuiskoulutusta tarjoavia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä on Suomessa melko vähän. Ammatillisen koulutuksen merkitys työväestön osaamisen takaajana on ehdoton. Ilman koulutusta ei ole vientiä.
- Ammatillisen koulutuksen erityispiirre on, että se ei voi valita opiskelijoitaan samalla tavalla kuin lukiot, koska oppivelvollisuuden takia on osoitettava opiskelupaikka, ja tämä tehtävä on langennut ammatilliselle koulutukselle. Ammatillinen koulutus on näin ollen merkittävä koulutusmuoto, jonka roolia ei tule väheksyä.
- Ammatillinen koulutus on keskeisessä asemassa Suomen työmarkkinoiden ja kansantalouden kannalta, sillä sen tehtävänä on kouluttaa taitavia työelämän osaajia sekä tuottaa huippuosaajia, jotka voivat jatkaa opintojaan korkeakouluissa. Toisin kuin lukiokoulutus, joka houkuttelee puoleensa erityisesti akateemisesti lahjakkaita sekä korkeakoulutukseen

tähtääviä opiskelijoita, ammatillinen koulutus on avoinna kaikille opiskelijoille. Sen tehtävänä on kouluttaa osaavia, työelämävalmiita kansalaisia tuen tarpeista huolimatta sekä tarjota heille mahdollisuuksia jatko-opintoihin.

- Ammatillinen perustutkinto tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden hakeutua ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Yhteisten tutkinnon osien minimiopetustuntimäärät ovat liian pienet. Laajuudet äidinkielessä tai S2-opinnoissa, toisessa kotimaisessa kielessä ja matematiikassa eivät takaa menestystä korkeakouluopinnoissa. Ammatillisen koulutuksen oppivelvollisen opiskelijan koulutuksen rahoitukseen tehtävä perusrahoituksen heikennys ei ole yhteismitallinen lukioihin nähden, joilla ei ole työllistämis- tai jatkokoulutuspaineita koulutuksen järjestäjän taholta. Oppivelvollisille kuuluu oikeus saada opetusta ja perustutkinto ilman koulutuksen järjestäjälle koituvaa painetta pakonomaisiin ratkaisuihin opiskelijan urasuunnittelun suhteen.
- Suomen opinto-ohjaajat ry pitää huolestuttavana suuntausta, jossa lukiokoulutuksessa on monesti parempi opinto-ohjausresurssi kuin ammatillisessa koulutuksessa.
- Suomen opinto-ohjaajat ry:n ja OAJ:n suositus on, että opinto-ohjaajalla voi olla korkeintaan 150 ohjattavaa. On tärkeää, että opinto-ohjausmitoitus saadaan voimaan valtakunnallisesti. Opinto-ohjaus on ammatillisessa koulutuksessa tällä hetkellä eri puolilla Suomea hyvin epätasalaatuista. Opinto-ohjausta annetaan monella eri tutkintonimellä ja taustakoulutuksella ilman pedagogista ammattitaitoa. Tästä syystä on tärkeää suojata opinto-ohjaaja -nimike.
- Asuinkunnalle tarvitaan oikeus osoittaa opiskelupaikka myös aikuisten perusopetukseen. Tällä hetkellä asuinkunnan toimesta voidaan osoittaa opiskelupaikka TUVA- tai TELMA-koulutukseen. On oppivelvollisia, joilla jää opinnot perusopetuksessa kesken, kun he täyttävät 17 vuotta ja myöhään maahan tulleita vähän kieltä osaavia 16-vuotiaita maahanmuuttajia, joille aikuisten perusopetus olisi paras vaihtoehto. Tältä osin tarvitaan muutos oppivelvollisuuslakiin.
- Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat eivät aina suoriudu yto-opinnoista. Tarvitaan vahvempaa kielen opetusta osaksi ammatillista koulutusta. Oppivelvollisuusikäiset maahanmuuttajat eivät voi nykylainsäädännön mukaan suorittaa osatutkintoja, mikä voisi olla perusteltua kielen oppimisen vaiheessa. Osa oppivelvollisista suorittaa perusopetuksen Suomessa englanniksi ja jatkaa englanninkieliseen lukiokoulutukseen. Mihin ohjataan IB-lukiosta kesken pois joutuneet oppivelvolliset? Oppivelvollinen ei välttämättä osaa suomea eikä ruotsia. Tällä hetkellä meillä ei ole suomessa mahdollista suorittaa TUVA-koulutusta englanniksi. Voidaanko näin pienelle ryhmälle oppivelvollisia järjestää valtakunnallisesti englanninkielistä TUVA-koulutusta?

- Hallituksen tekemä päätös, jonka seurauksena toisen ammatillisen perustutkinnon tarjoaminen opiskelijoille ei ole oppilaitoksille enää taloudellisesti kannattavaa, herättää vakavaa huolta. Pidämme linjausta lyhytnäköisenä ja epäedullisena erityisesti niiden opiskelijoiden näkökulmasta, jotka miettivät ammatinvalintaansa tai ovat alanvaihdon tarpeessa. On tärkeää tunnustaa, että kaikki opiskelijat eivät ole motivoituneita tai kykeneviä hakeutumaan pitkään, vähintään 3,5 vuotta kestävään korkeakoulutukseen.
- Ammatillinen koulutus tarjoaa vaihtoehtoisia polkuja ja nopeamman reitin työllistymiseen. Mahdollisuus suorittaa toinen ammatillinen perustutkinto voi olla ratkaiseva tekijä monelle työmarkkina-aseman, uuden uran ja yhteiskunnallisen osallisuuden kannalta. Toisen perustutkinnon suorittamisen rajoittaminen ei edistä työvoiman osaamisen kehittämistä.
- Ammatillisen koulutuksen opiskelijat tarvitsevat usein enemmän oppimisen tukea ja ohjausta työelämään siirtymisessä sekä jatko-opintojen suunnittelussa. On tärkeää, että ammatillisen koulutuksen resursseja kohdennetaan riittävästi opinto- ja uraohjaukseen sekä tehostettuun opinto-ohjaukseen, jotta kaikki opiskelijat saavat tarvitsemansa tuen ja voivat menestyä opinnoissaan sekä tulevassa työelämässä. Ammatillisen koulutuksen merkitystä ei tule arvioida pelkästään akateemisten saavutusten perusteella, vaan sen rooli työelämän ja kansalaisyhteiskunnan kehittäjänä on korvaamaton.
- Ammatillinen koulutus tarvitsee pitkäaikaisen rahoitussuunnitelman ilman leikkauksia. Ammatilliseen koulutukseen on tulossa pysyvää lisärahoitusta vuodesta 2025 alkaen oppimisen tukeen ja opinto-ohjaukseen. Miten tämä raha kohdentuu valtakunnallisesti ja paikallisesti?

Lukiokoulutus

- Opinto-ohjaajien tehtävämäärä on lukiossa kasvanut LOPS2021 myötä. Ohjauksen on oltava osuvampaa kuin aikaisemmin uusien korkeakoulujen pistemallien ja ensikertalaisuuskiintiöiden myötä. Opinto-ohjaajan uusiin tehtäviin lukeutuu myös henkilökohtaisen ja kirjallisen opiskelusuunnitelman rakentaminen yhdessä jokaisen ohjattavan opiskelijoiden kanssa. Lisäksi jo lukiosta valmistuneet opiskelijat kuuluvat jatko-ohjauksen piiriin valmistumisensa jälkeen. Opinto-ohjaajan työnkuvaa kasvattaa myös LOPS2021 vaade työelämä- ja korkeakouluyhteistyölle.
- Hallitusohjelman mukaisesti on tarkoitus vähentää normeja, ja siksi Suomen opinto-ohjaajat ry nostaa esiin oppimisen tuen lukiokoulutuksessa. Oppimisen tuki linkittyy lukiossa tiiviisti ylioppilastutkinnon erityisjärjestelyihin ja vaikuttaa sitä kautta jopa korkeakoulujen opiskelijavalintaan. Oppimisen tuen asioita on kirjattava lukiossa ylös, jotta ylioppilastutkintoon on perusteita hakea erityisjärjestelyjä. Kirjaamista tulee siis väistämättä.
- Hallinnollisen työn lisäämisen sijaan tulisi keskittyä oikea-aikaiseen ja -laajuiseen tukeen.

- Suomen opinto-ohjaajat ry on huolissaan oppimisen tuen lakiesitysluonnoksen sisällöstä. Tämän hetken luonnoksessa on kirjattuna:
  - Koulutuksen järjestäjä selvittää erityisopetuksen tarpeen perusopetuksen päätöksen pohjalta, jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuksen päättyessä erityisen tuen päätös / päätös oppilaskohtaisista tukitoimista
  - Uusi 28 b § Erityisopetuksesta tehtävästä päätöksestä:
    Ennen päätöstä kuullaan opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa.
    Erityisopetuksen tarpeen ilmetessä tai pyynnön perusteella tehdään hallintopäätös
- Tässä lukion erityisopetuksen osalta tehdään silloin jo monen tasoisia päätöksiä eli niitä, jotka liittyvät ylioppilastutkintoon (laki ylioppilastutkinnosta 502/2019 9 § 1 mom.) ja sen lisäksi valituskelpoisia hallintopäätöksiä. Hallintopäätös ei itsessään takaa opiskelijan tuen saamista.
- Muutokset kasvattavat byrokratiaa ja työmäärää sekä vaativat kunnolliset valtakunnalliset ohjeistukset.
- Yleiskatteellinen oppimisen tukeen kohdennettu lisärahoitus ei välttämättä tosiasiallisesti kanavoidu oppimisen tukeen. Yleiskatteellisen tuen ongelmat olivat nähtävissä myös viimeksi, kun tukea myönnettiin opinto-ohjauksen vahvistamiseen.
- Ylioppilastutkinnon arvosanoja saatetaan korotella lukuisia kertoja. Tämä on omiaan kuormittamaan lukion opiskelijoita ja lukiosta valmistuneita vielä opiskelupaikkaa etsiviä nuoria.

Korkeakoulutus

- Sekä toisen-asteen että korkea-asteen opinto-ohjaajat ovat huolissaan ensikertalaisuuden merkityksen kasvattamisesta korkeakoulujen rahoitusmallissa. Korkeakoulut nostavat sen jopa 90% eli jos on ottanut aiemmin korkeakoulupaikan vastaan, mahdollisuus uuteen opiskelupaikkaan heikkenee suuresti.
- Uutta opiskelupaikkaa hakevilla nuorilla ei välttämättä ole juurikaan aikaisemmin saadussa opiskelupaikassa suoritettuja opintoja.
- Nuoret, jotka ovat ottaneet tarjotun opiskelupaikan vastaan - ehkä alimmilta hakutoiveilta - saattavat huomata, ettei ala ollut toiveiden mukainen, osaaminen tai opiskelukyky ei riittänyt juuri tälle alalle, ja opinnot jäävät kesken alkuvaiheessa. Toiselle koulutusalalle siirtyminen ei ole helppoa ja se voi olla jopa mahdotonta etenkin hakupainealoilla. Väärän alavalinnan tehneelle nuorelle tämä on suuri pettymys, joka yksilötasolla vaikuttaa itsetuntoon, tulevaan uraan ja siihen uskooko nuori ylipäänsä mahdollisuuteensa saavuttaa korkeakoulututkinto.
- Tällä järjestelmällä meillä on suuri määrä joka haussa hakevia nuoria, joita järjestelmä kohtelee yhden tutkinnon suorittaneina. Tosiasiallisesti heillä ei ole juurikaan korkea-asteen opintoja.

- Opinto-ohjaajat tietävät työnsä kautta sen, että suuri ensikertalaiskiintiö voi aiheuttaa välivuosia ja koulutukseen hakeutumisen viivästymistä. Alemman hakukohteen opiskelupaikkaa ei haluta ottaa vastaan, jottei arvokas ensikertalaisuus menisi.
- Suomen opinto-ohjaajat ry on myös huolissaan liian yleisten tai ylimalkaisten valintakokeiden kerrannaisvaikutuksista. Onko kaikille korkeakoulutukseen hakeville tai opiskelupaikan jo saaneille muodostunut totuudenmukainen kuva opinnoista ja koulutuksen tuottamasta mahdollisesta työurasta?
- Korkeakoulujen rahoitusmallin mukanaan tuoma ensikertalaisten jo jopa suhteeton suosiminen yhdistettynä todistusvalintaan ja yleisiin, ei-alanmukaisiin valintakokeisiin eivät tuota korkeakoulutettujen nuorten määrän kasvua OECD:n tavoitteiden mukaisiksi. Suomen opinto-ohjaajat ry:n toisella ja korkea-asteella ohjaustyötä tekevät opinto-ohjaajat näkevät näiden edellä mainittujen rakenteiden kuormittaan suomalaisia nuoria ja tekevän korkeakoulutukseen hakeutumisesta erityisen rankan vaiheen monille nuorille aikuisille.

Suomen opinto-ohjaajat ry:n hallitus
Paula Lindqvist, puheenjohtaja
paula.lindqvist@metropolia.fi
Eero Lounela, varapuheenjohtaja
eero.lounela@keuda.fi